

ضرورت بازنگری در سرفصل درس ادبیات کودکان و نوجوانان (رشته آموزش ابتدایی)

سمیه رضایی^۱

چکیده

رشته آموزش ابتدایی یکی از رشته‌های دانشگاه فرهنگیان است که معلمان مقطع ابتدایی در آن تحصیل می‌کنند و ادبیات کودکان و نوجوانان یکی از واحدهای درسی این رشته است. از آنجایی که سرفصل، طرحی از فعالیت‌های آموزشی است که اهداف یک برنامه درسی را نشان می‌دهد، بررسی سرفصل این درس مهم در رشته مورد نظر اهمیت می‌یابد. از این‌رو، در این پژوهش، سرفصل این درس نقد و بررسی شده و با توجه به نقاط قوت و ضعف احصا شده، پیشنهادهایی برای بازنگری در سرفصل آن مطرح شده است. به دلیل این‌که نگارنده سابقه قابل توجهی در تدریس این واحد درسی دارد، گردآوری اطلاعات هم به صورت میدانی و هم به شکل کتابخانه‌ای فراهم آمده و تحلیل آن‌ها به صورت تحلیل محتوا انجام شده است. یکی از مهم‌ترین نکاتی که پژوهش حاضر بدان رسیده، این است که چون دانش‌آموزان ابتدایی، کودکان گروه سنی ب و ج هستند، بهتر است در سرفصل درس ادبیات کودکان و نوجوانان بیشتر به این گروه سنی پرداخته شود. همچنین توجه خاص به آشنایی دانشجویان با ویژگی‌های روان‌شناختی و رغبت‌های این گروه سنی، تصویرگری کتاب کودک، نوع ادبی داستان، عناصر داستانی، نقد و بررسی داستان، داستان‌نویسی و داستان‌گویی و نیز پرداختن به ظرفیت پژوهشی و کارآفرینی این درس برای دانشجومعلم، از ضرورت‌هایی است که پیشنهاد می‌شود در اصلاح سرفصل مورد توجه قرارگیرد.

کلیدواژه‌ها: دانشگاه فرهنگیان، سرفصل درسی، ادبیات کودک و نوجوان، آموزش ابتدایی.

^۱ استادیار گروه آموزشی زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فرهنگیان somayehrezaee@ymail.com

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۳/۲۰ تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۴۰۰/۰۷/۲۰

سرفصل درس‌ها در برنامه‌ریزی آموزشی اهمیت بسیاری دارد. در سرفصل هر درسی باید همه اطلاعات مفید آن درس معرفی شود. در حقیقت می‌توان اهداف یک درس را در سرفصل‌های آن مشاهده کرد. «سرفصل طرحی از فعالیت‌های آموزشی است که اهداف و مقاصد یک برنامه درسی و در مجموع، برنامه‌ای را که یک استاد باید دنبال کند، به تصویر می‌کشد. همچنین روشی را بیان می‌کند که این فعالیت‌های آموزشی، یادگیری و ارزشیابی، در مکان خویش سازمان‌دهی می‌شوند» (بهرام‌بیگی، ۱۳۹۰: ۴۵).

بنابراین، در سرفصل‌ها باید اصول و ویژگی‌هایی رعایت گردد. «سرفصل‌های مبهم، بدون انسجام، نامرتب با گرایش رشته‌ها، کهنه و قدیمی، غیرکاربردی و نامتناسب با تعداد واحد درسی، اطمینان و آرامش را از دانشجو سلب می‌کند و تا پایان ترم تحصیلی او را در اضطراب قرار می‌دهد؛ همچنین مانع برقراری تعامل مناسب با استاد می‌شود. در آموزش عالی، همه با این موضوع هم‌عقیده‌اند که سیلابس یا طرح درس، معرفی کلی از درسی است که تمام اطلاعاتی را که دانشجو باید از موضوع آن داشته‌باشد، ارائه می‌دهد. این اطلاعات عبارتند از: فهرست مطالب، اهداف درس، برنامه‌ریزی فعالیت‌ها، انواع ارزشیابی، اطلاعات عملی، دستورالعمل‌های کار و ...» (همان، ۴۶).

ادبیات کودکان یک حوزه گسترده است و باید حتی‌المکان در سرفصل‌های این درس به همه حوزه‌های ادبیات کودک به صورت مختصر پرداخته شود. نگارنده پس از تدریس این درس براساس سرفصل و با توجه به نیازهای دانشجومعلم این رشته، با ارائه دلایل، پیشنهادهایی برای بازنگری در سرفصل این درس دارد که در ادامه بیان می‌گردد و در خلال آن به سؤالات ذیل پاسخ داده می‌شود:

۱. آیا سرفصل‌های درس ادبیات کودک براساس نیازهای دانشجومعلم تهیه و تدوین شده است؟

۲. با توجه به نیازهای دانشجومعلم چه تغییراتی باید در سرفصل‌های درس ادبیات کودکان و نوجوانان دانشگاه فرهنگیان داده شود؟

ادبیات و پیشینه پژوهش

در دانشگاه فرهنگیان برای همه دروس در رشته‌های مختلف، سرفصل‌هایی تعریف شده‌است. رشته آموزش ابتدایی نیز یکی از رشته‌های مهم دانشگاه فرهنگیان است که به دلیل اهمیتش باید به سرفصل‌های آن توجه خاصی داشت. درس ادبیات کودکان و نوجوانان یکی از درس‌های این رشته است و با توجه به این‌که استادان پس از تدریس، تجربیاتی به دست می‌آورند و به نکاتی

درخصوص درس موردنظر دست می‌یابند، می‌توانند این نکات را برای بازنگری در سرفصل‌ها به‌عنوان پیشنهاد مطرح‌کنند.

«در یک جمع‌بندی کلی می‌توان نتیجه گرفت ادبیات کودکان، ابتدا ادبیات است؛ با تمام ویژگی‌هایی که در آن نقد ادبی را می‌توان مورد توجه قرار داد. یعنی خلاق است و عمیق و از جوهر ادبی و ساختار هنری برخوردار است و در عین حال با نیازها، علایق، توانایی‌ها و حوزه تجربه‌های کودکان و نوجوانان در ارتباط است (قزل ایاغ، ۱۳۹۳: ۵۸).

از آن‌جایی که دانشجویان آموزش ابتدایی بیشتر با کودکان گروه سنی ب و ج سروکار دارند، بهتر است در این واحد درسی به این گروه سنی بیشتر توجه شود و به‌صورت تخصصی ادبیات کودکان مطرح نظر قرار گیرد. به‌این‌دلیل که دانش‌جو معلم باید بتواند از ابزار ادبیات (شعر و خصوصاً داستان) برای تربیت و آموزش استفاده کند، بهتر است در سرفصل‌های درس ادبیات کودک و نوجوان به داستان که از پرخواننده‌ترین قالب‌های ادبی کودکانه است، توجه بیشتری گردد و مبحث داستان‌نویسی در آن لحاظ شود. همین‌طور با توجه به این‌که هر درس، روش پژوهش مناسب خود را می‌طلبد، بهتر است در سرفصل همهٔ دروس به مبحث پژوهش نیز پرداخته‌شود.

در زمینهٔ سرفصل دروس، مقالاتی در پایگاه‌های علمی وجود دارد که بعضی از آن‌ها مربوط به بازنگری در سرفصل دروس مختلف در رشته‌های گوناگون است. کارناتراپی (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان «لزوم بازنگری سرفصل درس‌های رشتهٔ زبان و ادبیات فرانسه، مورد درس نمایشنامه» پس از بررسی برنامه‌های درسی مختلف، به این نتیجه رسیده‌است که تغییر در سرفصل موجود، به‌ویژه در مورد درس نمایشنامه، امری ضروری است. در انتها با تکیه بر تحلیل‌ها و مطالعهٔ تطبیقی انجام‌شده، چند مورد کابردی تدوین و پیشنهاد می‌شود. ظاهری عبدوند (۱۳۹۸) نیز در مقاله‌ای با عنوان «جایگاه آموزش کارآفرینی در سرفصل‌های رشتهٔ زبان و ادبیات فارسی با تأکید بر رویکرد رفتاری» به ضرورت گنجانیدن مبحث کارآفرینی به سرفصل‌های رشته‌های زبان و ادبیات فارسی پرداخته‌است. جست‌وجوهای نگارنده روشن ساخت که تا کنون سرفصل درس ادبیات کودکان و نوجوانان به‌صورت مستقل مورد ارزیابی قرارنگرفته و پژوهش حاضر در نوع خود بدیع و بی‌سابقه است.

روش پژوهش

روش تحقیق در این مقاله اسنادی است؛ به این ترتیب که پژوهشگر با بررسی و تحلیل محتوای کیفی سرفصل و مراجعه به اسناد مرتبط، داده‌هایی به دست آورده و با تکیه بر تجربه و مطالعات میدانی خود در کلاس درس، به تحلیل اطلاعات پرداخته است.

با توجه به تأملی که در سرفصل درس ادبیات کودکان و نوجوانان رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان شده‌است، نکاتی به ذهن رسید که در این مختصر درباره آن‌ها سخن خواهدرفت. برای بررسی دقیق موضوع، ابتدا سرفصل درس ادبیات کودکان و نوجوانان از نظر خواننده محترم خواهدگذشت.

جدول شماره ۱: سرفصل درس ادبیات کودکان و نوجوانان

نوبت بحث	محتوای درس	تکالیف یادگیری	تکالیف عملکردی
۱	بررسی کلیات	بحث و تبادل نظر درباره اهمیت درس ادبیات کودک و نوجوان
۲	شناسایی کودک و نوجوان: ۱- روانشناسی کودک و نوجوان مثل: رفتار، مسائل رشد، ویژگی‌های بدنی، اجتماعی، هیجانی، عاطفی و شناختی در پنج دوره (پیش‌دبستانی، دوره‌های اول و دوم دبستان و دوره‌های اول و دوم دبیرستان) ۲- شناخت رغبت‌های کودک و نوجوان در هر دوره	پاسخ به پرسش‌های هدفدار/ مشارکت در بحث گروهی	با مراجعه به منابع دیگر یک پژوهش موردی در موضوع روانشناسی کودک یا نوجوان مکتوب می‌کنند.
۳		بیان اصول و مبانی از منابع دیگر/ بحث درباره هدف‌های ادبیات کودک و نوجوان (خود، خلق، خلقت، خدا)	-----
۴	شناسایی مبانی و اصول ادبیات کودک و نوجوان/ تعریف ادبیات کودک و نوجوان/ هدف‌های ادبیات کودک و نوجوان (شناخت: خود، خلق، خلقت، خالق)	بیان اصول و مبانی از منابع دیگر/ بحث درباره هدف‌های ادبیات کودک و نوجوان (خود، خلق، خلقت، خدا)	-----
۵	بررسی قالب‌های مخصوص نثر روایی در ادبیات کودک و نوجوان/ بررسی پیشینه هریک از قالب‌ها در جهان و ایران/ بررسی عنصرهای	بحث درباره تفاوت و تشابه اسطوره، افسانه و... با یکدیگر/ پاسخ به	یک گروه از دانشجویان موضوعی را در خصوص قالب‌های نثر روایی ادبیات
۶			

<p>کودکان انتخاب و به شکل اجرای مستقل ارائه می‌دهند.</p>	<p>پرسش‌هایی دربارهٔ عناصر داستانی</p>	<p>قالب‌سازی و درون‌مایه‌ساز هریک از قالب‌ها</p>	
<p>هر گروه از دانش‌جویان یک اثر منتخب را نقد و ارزیابی نموده، به شکل پژوهش موردی یا ارائهٔ مستقل اجرا می‌کنند.</p>	<p>مشارکت در خوانش نمونه‌متن‌ها با رعایت مهارت‌های کلامی، غیرکلامی و فرازبانی</p>	<p>معرفی و خوانش و نقد و تحلیل نمونه‌هایی از آثار منثور در قالب‌های افسانه، قصه، حکایت و داستان کوتاه از آغاز تا عصر حاضر</p>	<p>۷</p>
<p>-----</p>	<p>بحث و مناظرهٔ گروهی دربارهٔ مقاله، زندگی‌نامه و.../ بحث دربارهٔ تفاوت نثر روایی و نثر غیرروایی</p>	<p>بررسی قالب‌های نثر غیرروایی در ادبیات کودک و نوجوان (مقاله، گزارش، زندگی‌نامه، خاطره، سفرنامه)/ بررسی عنصرهای قالب‌ساز و درون‌مایه‌ساز هریک از قالب‌ها</p>	<p>۸</p>
<p>چند نمونه از اشعار منظوم را نقد و ارزیابی می‌کنند.</p>	<p>خوانش مناسب و بحث دربارهٔ یک نمونه قصه</p>	<p>بررسی قالب‌های نظر روایی (قصه‌های منظوم) در ادبیات کودک و نوجوان/ معرفی، خوانش و نقد و تحلیل نمونه‌هایی از قصه‌های منظوم</p>	<p>۹</p>
<p>-----</p>	<p>بحث و گفتگو دربارهٔ نظم‌های غیرروایی رسمی و غیررسمی</p>	<p>معرفی و بررسی نظم غیرروایی/ نظم‌های مهم، نظم‌های بازی و سرگرمی/ نظم‌های عامیانه، نظم‌های آموزشی غیر رسمی/ نظم‌های آموزشی رسمی</p>	<p>۱۰</p>
<p>هر دانشجو، با انتخاب یک نمونه شعر منظوم، عاطفه، تخیل و درونمایه آن را بررسی و ارزیابی کند.</p>	<p>پاسخ به پرسش‌های از پیش تعیین شده دربارهٔ عنصرهای شعر و قالب‌های شعر کودک</p>	<p>بررسی عنصرهای شعر کودک / بررسی قالب‌های شعر کودک</p>	<p>۱۱</p>
<p>بررسی درونمایه و آرایه‌های لفظی و ویژگی‌های چند نمونه شعر کودک و نوجوان</p>	<p>گروه‌ها با هم دربارهٔ ویژگی‌های شعر کودک به بحث و گفتگو می‌پردازند.</p>	<p>بررسی درونمایه شعر کودک/ ویژگی‌های شعر کودک/ آرایه‌های لفظی در شعر کودک</p>	<p>۱۲</p>

<p>بازنویسی یک نمونه شعر کودک/ بازآفرینی یک نمونه شعر کودک</p>	<p>در بحث و گفتگوی گروهی تفاوت باز نویسی و بازآفرینی را تشخیص می‌دهند.</p>	<p>معرفی و خوانش نمونه آثار غیرمنظوم غیرروایی / ساده نویسی، بازنویسی و بازآفرینی و نظیره سازی برای کودکان و نوجوانان</p>	<p>۱۳</p>
<p>نقد و بررسی تصویر و تصویر پردازی یک نمونه کتاب کودک</p>	<p>بررسی و تحلیل تصویر پردازی چند اثر منشور و منظوم ادبیات کودکان در کلاس</p>	<p>تصویر و تصویرگری در ادبیات کودک و نوجوان / عنصرهای تصویرگری کارکرد ابزارها و مواد در تصویرگری / تصویر گری با استفاده از فن‌های گوناگون چاپ/ روش‌های تصویرگری / سبک‌های تصویرگری</p>	<p>۱۴ ۱۵</p>
<p>جمع‌بندی و نقد و بررسی واحد درسی و ارزیابی شیوه‌ها و شگردهای تدریس استاد</p>	<p>پاسخ به پرسش‌های هدفدار / خوانش یک قصه با شگردهای مناسب / خوانش یک شعر با شیوه‌های مناسب</p>	<p>شیوه‌های قصه‌خوانی و شعر خوانی برای کودکان و نوجوانان (قصه گو و ویژگی‌هایش، بایدها و نبایدهای قصه‌گویی، شیوه‌ها و شگردهای اجرای قصه)</p>	<p>۱۶</p>

باتوجه به گستردگی حوزه ادبیات کودک و نیازهای دانش‌معلمان، پیشنهاد می‌شود تغییراتی در سرفصل‌های درس ادبیات کودکان و نوجوانان به وجود آید که ذیلاً به برخی از آنها اشاره می‌شود:

شناسایی کودک و نوجوان (روانشناسی رشد)

همان‌گونه که در تعریف ادبیات کودک گفته‌شد، ادبیات کودک بیش از ادبیات بزرگ‌سالان معطوف به مخاطب است. در حقیقت ادبیات کودک، ادبیاتی است که با توجه به نیازهای مخاطبان آن (کودکان و نوجوانان)، شکل می‌گیرد؛ بنابراین خلق، نقد و تعریف ادبیات کودک بدون در نظر گرفتن مخاطب معنایی ندارد. برای شناختن ادبیات کودک باید مخاطبان آن را شناخت و با ویژگی‌های روان‌شناختی آن‌ها آشنا بود؛ بنابراین، پسندیده است در یک جلسه به تعریف کودک و نوجوان و ویژگی‌های روان‌شناختی آن‌ها در همه گروه‌های سنی و در یک جلسه دیگر نیز به رغبت‌ها و نیازهای آنان پرداخته‌شود.

توجه خاص به داستان به عنوان قالبی پرتطرف‌دار و تاثیرگذار

داستان یکی از قالب‌های بسیار پرتطرف‌دار کودکان محسوب می‌شود. این قالب هم جنبه آموزشی دارد و هم درمانی و کودک از آن بسیار تأثیر می‌پذیرد؛ بنابراین، دانشجومعلم باید به خوبی با این قالب آشنا شوند، داستان را بشناسند، داستان‌ها را نقد و تحلیل کنند، برای کودکان داستان بنویسند و حتی برای شناخت و کمک به حل مشکلات رفتاری کودکان از روش قصه‌درمانی استفاده کنند. در چنین شرایطی استاد باید در یک جلسه به قالب‌های داستانی بپردازد و در جلسه دیگر به تدریس عناصر داستان. در دو جلسه دیگر نیز به دانشجویان داستان‌نویسی آموزش دهد و در یک جلسه هم به نقد و تحلیل نمونه‌هایی از آثار داستانی بپردازند. به علاوه، باید دو جلسه این درس به داستان‌نویسی برای کودکان و نوجوانان اختصاص داده شود؛ چراکه در کلاس آموزش ابتدایی، کودک محوریت دارد و اصول داستان‌نویسی برای کودکان در این دو جلسه گفته می‌شود و از دانشجومعلم خواسته می‌شود تا یک داستان با موضوعی مشخص بنویسد.

آشنایی با انواع دیگر ادبی

استاد باید در یک جلسه به آموزش انواع شعر و در جلسه‌ای دیگر به نقد و تحلیل شعر بپردازد. در جلسه‌ای نیز دیگر انواع ادبیات کودکان را به صورت مختصر برای آن‌ها بگوید و منابع لازم را معرفی کند.

تاریخ ادبیات کودک و نوجوان

دانشجو در این دوره باید بیاموزد زمانی که ادبیات مستقلی برای کودک وجود نداشت، کودکان چه می‌خواندند و از چه زمانی ادبیات کودکان و نوجوانان به طور رسمی در جهان و ایران پایه‌ریزی شده‌است. نقاط عطف و نویسندگان و شاعران صاحب سبک ادبیات کودک را بشناسد و بداند ادبیات کودک از زمان شکل‌گیری‌اش تا کنون چه فراز و فرودهایی را پشت سر گذاشته‌است. بهتر است یک جلسه هم به این مبحث اختصاص داده شود.

پژوهش و فناوری در حوزه ادبیات کودک و نوجوان

به نظر می‌رسد بهتر باشد در سرفصل هر یک از درس‌های دانشگاه فرهنگیان، دو ساعت (یک جلسه) به پژوهش اختصاص داده شود و در طی آن، دانشجویان روشن شود که در آن زمینه

ضرورت بازنگری در سرفصل درس ادبیات کودکان و نوجوانان...

چه کارهایی صورت گرفته، چه کارهایی می‌توان انجام داد، چه نشریاتی وجود دارد، از چه روش‌هایی برای تحقیق در آن حوزه استفاده می‌شود و برای پیدا کردن منابع باید چگونه عمل کرد. در ارتباط با ادبیات کودکان و نوجوانان می‌توان فعالیت‌هایی هم در زمینه کارآفرینی انجام داد و دانشجویان می‌توانند ایده‌های کارآفرینانه خود را به محصول تبدیل کنند؛ چراکه دانشگاه‌ها در واقع دو وظیفه بر عهده دارند: الف) باید کارآفرینان آینده را آموزش دهند و ب) روحیه کارآفرینی را در دانشجویان تقویت کنند. به علاوه، خود دانشگاه نیز باید به شیوه کارآفرینانه عمل کند؛ مراکز رشد و تجاری، پارک‌های علم و فناوری و دیگر مراکز این چنین را سازماندهی و دانشجویان را در این سازمان‌ها دخیل کند و از این طریق، به دانشجویان فارغ‌التحصیل در راه‌اندازی کسب و کار کمک نماید (یدالهی فارسی و همکاران، ۱۳۸۸: ۶۱۴-۶۱۶). بنابراین در سرفصل‌های درس‌ها باید به این مهم توجه شود.

اگرچه دانشجو معلم پس از گذراندن دوران تحصیل به عنوان معلم به کار گرفته می‌شوند، اما از آنجایی که معلمان تربیت‌کنندگان نسل‌های آینده هستند، باید افرادی کارآفرین باشند تا بتوانند نسل کارآفرینی به جامعه تحویل دهند؛ نسلی مولد که بدون اتکا به دولت به تولید و نوآوری می‌پردازد. البته دانشجو معلم می‌تواند خلاقیت‌ها و توانایی‌های بالقوه خود را گسترش دهند و آثاری خلق کنند که قابلیت ارائه در بازار را داشته باشند. دانشگاه فرهنگیان نیز می‌تواند مانند دانشگاه‌های مادر، مراکز فناوری و کارآفرینی راه‌اندازی کند. باتوجه به آن چه گذشت، سرفصل درس ادبیات کودک و نوجوان رشته آموزش ابتدایی به شکلی که در جدول زیر می‌بینید، پیشنهاد می‌شود:

نوبت بحث	محتوای درس	تکالیف یادگیری	تکالیف عملکردی
۱	بررسی کلیات شناسایی مبانی و اصول ادبیات کودک و نوجوان / تعریف ادبیات کودک و نوجوان / هدف‌های ادبیات کودک و نوجوان / نقش ادبیات کودک در تعلیم و تربیت	بحث و تبادل نظر درباره اهمیت درس ادبیات کودک و نوجوان / بیان اصول و مبانی از منابع دیگر / بحث درباره هدف‌های ادبیات کودک و نوجوان
۲	شناسایی کودک و نوجوان: روانشناسی کودک و نوجوان مثل: رفتار، مسائل رشد،	پاسخ به پرسش‌های هدفدار / مشارکت در بحث گروهی

		ویژگی های بدنی، اجتماعی، هیجانی، عاطفی و شناختی در پنج دوره (پیش دبستانی، دوره های اول و دوم دبستان و دوره های اول و دوم دبیرستان)	
با مراجعه به منابع دیگر یک پژوهش موردی در موضوع روانشناسی کودک یا نوجوان مکتوب می کنند.	شناخت رغبت های کودک و نوجوان در هر دوره	۳
.....	تاریخ ادبیات کودک و نوجوان در ایران و جهان	۴
دانشجومعلمان لالایی ها و قصه های قومی خود را در کلاس تحلیل کنند.	بحث درباره تفاوت و تشابه اسطوره، افسانه و... با یکدیگر/ بحث درباره لالایی ها و قصه های قومی	ادبیات کودک کلاسیک/ کودک و ادبیات عامه	۵
.....	بحث درباره تفاوت و تشابه ادبیات داستانی معاصر با قصه های قومی	ادبیات کودک داستانی معاصر/ انواع ادبیات داستانی کودک و نوجوان	۶
هر گروه از دانشجویان یک اثر منتخب را نقد و ارزیابی نموده، به شکل پژوهش موردی یا ارائه مستقل اجرا می کنند.	مشارکت در خوانش نمونه متن ها با رعایت مهارت های کلامی، غیرکلامی و فرازبانی	معرفی و خوانش و نقد و تحلیل نمونه های از آثار داستانی در قالب های افسانه، قصه، حکایت و داستان کوتاه از آغاز تا عصر حاضر (با تاکید بر داستان های معاصر خصوصاً داستان های کتاب های درسی)	۷
.....	نقد داستان ها براساس اصول و عناصر داستان نویسی	داستان نویسی (آشنایی با اصول و عناصر داستان نویسی)	۸
دانشجویان براساس موضوع مطرح شده در	داستان نویسی (مراحل نوشتن داستان)	۹

کلاس یک داستان بنویسند.			
یکی از قصه‌های قومی خود را بازنویسی یا بازآفرینی کنند.	یک بازنویسی و بازآفرینی را با داستان اصلی مقایسه کنند.	بازنویسی و بازآفرینی متون کهن فارسی برای کودکان	۱۰
بررسی درون مایه و آرایه‌های لفظی و ویژگی‌های چند نمونه شعر کودک و نوجوان	گروه‌ها با هم درباره ویژگی‌های شعر کودک به بحث و گفت‌وگو می‌پردازند.	معرفی شعر کودک و نوجوان/ عناصر شعر کودک و نوجوان/ قالب‌های شعر کودک و نوجوان/ بررسی عنصرهای شعر کودک و نوجوان	۱۱
.....	معرفی و خوانش و نقد و تحلیل نمونه‌هایی از اشعار	۱۲
.....	پاسخ به پرسش‌های هدفدار/ خوانش یک قصه با شگردهای مناسب/ خوانش یک شعر با شیوه‌های مناسب	شیوه‌های قصه خوانی و شعرخوانی برای کودکان و نوجوانان (قصه‌گو و ویژگی‌هایش، باید‌ها و نبایدهای قصه‌گویی، شیوه‌ها و شگردهای اجرای قصه)	۱۳
.....	معرفی انواع دیگر ادبیات کودکان	۱۴
نقد و بررسی تصویر و تصویرپردازی یک نمونه کتاب کودک	بررسی و تحلیل تصویرپردازی چند اثر منثور و منظوم ادبیات کودکان در کلاس	تصویر و تصویرگری در ادبیات کودک و نوجوان/ عنصرهای تصویرگری کارکرد ابزارها و مواد در تصویرگری/ تصویرگری با استفاده از فن‌های گوناگون چاپ/ روش‌های تصویرگری/ سبک‌های تصویرگری	۱۵
جمع‌بندی و نقد و بررسی واحد درسی و ارزیابی شیوه‌ها و شگردهای تدریس استاد	پژوهش و فناوری در ادبیات کودک و نوجوان/ روش‌های تحقیق و مسئله‌یابی در ادبیات کودک و نوجوان/ نقد و نظریه ادبیات کودک	۱۶

باتوجه به سرفصل پیشنهادی، طرح تالیف یک کتاب ادبیات کودکان و نوجوانان برای دانشجویان آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان ارائه می‌شود:

طرح تالیف کتاب	
بخش اول	درس اول: کلیات
	درس دوم: شناسایی کودک و نوجوان
	درس سوم: شناخت رغبت‌های کودکان و نوجوانان
	تمرینات درس
بخش دوم	درس چهارم: تاریخ ادبیات کودک و نوجوان در ایران و جهان
	درس پنجم: ادبیات کودک کلاسیک؛ کودک و ادبیات عامه
	درس ششم: ادبیات کودک معاصر؛ انواع داستانی کودک و نوجوان
	تمرینات درس
بخش سوم	درس هفتم: داستان‌نویسی (اصول و عناصر داستان)
	درس هشتم: مراحل نوشتن داستان
	تمرینات درس
بخش چهارم	درس نهم: بازنویسی و بازآفرینی متون کهن فارسی برای کودکان
	تمرینات درس
بخش پنجم	درس دهم: شعر کودک و نوجوان
	تمرینات درس
بخش ششم	درس یازدهم: معرفی انواع دیگر ادبیات کودکان
	تمرینات درس
بخش هفتم	درس دوازدهم: شیوه‌های قصه‌خوانی و شعرخوانی برای کودکان و نوجوانان
	تمرینات درس
بخش هشتم	درس سیزدهم: تصویر و تصویرگری در ادبیات کودک و نوجوان
	تمرینات درس
بخش نهم	درس چهاردهم: پژوهش و فناوری در ادبیات کودک و نوجوان
	تمرینات درس
پیوست‌ها:	معرفی و خوانش و نقد و تحلیل نمونه‌هایی از آثار داستانی در قالب‌های افسانه، قصه، حکایت و داستان کوتاه از آغاز تا عصر حاضر
	معرفی و خوانش و نقد و تحلیل نمونه‌هایی از اشعار

نتیجه‌گیری

بررسی انجام‌شده، ما را به نتایج زیر می‌رساند:

۱. درس ادبیات کودک و نوجوان به این دلیل که یکی از مهم‌ترین ابزارهای آموزش (آموزش به‌وسیله ادبیات) به شمار می‌آید، از جمله دروس بسیار مهم در همه رشته‌های دانشگاه فرهنگیان است.
۲. از آنجایی که دانشجومعلم‌ان رشته آموزش ابتدایی با کودکان گروه سنی ب و ج سروکار دارند، باید در درس ادبیات کودک رشته آموزش ابتدایی بیشتر به ادبیات این گروه سنی توجه شود؛ مثلاً داستان‌های گروه سنی ب و ج در کلاس نقد شود و استاد بر داستان‌نویسی برای این گروه سنی و قصه‌گویی و شعرخوانی برای آن‌ها تمرکز کند.
۳. استاد ادبیات کودک باید از استادان متخصص در حوزه ادبیات کودکان و نوجوانان باشد.
۴. ادبیات کودکان و نوجوانان یک حوزه بسیار گسترده است که در بعضی از دانشگاه‌ها در قالب یک رشته ارائه گردیده است؛ اما کتابی جامع و مانع که مطابق نیازهای دانشجومعلم‌ان تألیف شده باشد، وجود ندارد.
۵. به دلیل این‌که هنگام نوشتن برای گروه سنی مد نظر و نقد و آموزش آثار مربوط، باید با ویژگی‌های روان‌شناختی و رغبت‌های آن‌ها آشنا بود، بهتر است در دو جلسه آغازین کلاس به این مهم پرداخته شود.
۶. از آنجایی که تصویر، جزء جدایی‌ناپذیر کتاب کودک است و همراه همیشگی ادبیات او، باید یک جلسه به تصویر و تصویرگری کتاب کودک اختصاص داده شود.
۷. با توجه به این‌که داستان پرطرفدارترین قالب ادبی در میان کودکان و نوجوانان است و آموزش و تربیت به‌وسیله قصه و داستان، بسیار راه‌گشاست و نظریه قصه‌درمانی بر این حقیقت تأکید دارد، معلم ابتدایی باید بتواند دانش‌آموزان را بشناسد و بر اساس نیازهای‌شان داستان‌های مناسبی به آن‌ها معرفی کند، قصه‌گویی بداند و بتواند برای آن‌ها در موقعیت‌های خاص داستان خلق کند و داستان‌های کودکان را نقد و تحلیل نماید. او باید در چند جلسه به آموزش نوع ادبی داستان، عناصر داستانی، نقد و بررسی داستان، داستان‌نویسی و داستان‌گویی بپردازد و زمان قابل توجهی را به مقوله داستان اختصاص دهد.
۸. به این دلیل که ادبیات کودک ظرفیت کارآفرینی شایان توجهی دارد، می‌توان از ایده‌های دانشجومعلم‌ان برای خلق محصولاتی که ماده اولیه آن‌ها ادبیات کودکان است، استفاده کرد و علاوه بر تقویت مهارت کارآفرینی و آموزش اصول آن، دانشجومعلم‌ان را برای تربیت دانش‌آموزان کارآفرین آماده ساخت.

۹. بهتر است در سرفصل‌های همهٔ دروس، پژوهش در درس هم لحاظ شود. از آن جایی که هر درس، روش تحقیق و مراجع خاص خود را دارد، لازم است روشن گردد که چه پژوهش‌هایی در آن زمینه می‌توان انجام داد و مجلات معتبر و منابع قابل استناد در یک جلسه معرفی شوند. با توجه به آن چه گذشت، بهتر است در سرفصل‌های درس ادبیات کودک رشتهٔ آموزش ابتدایی بازنگری شود.

منابع

- بهرام‌بیگی، مهری (۱۳۹۰). «ویژگی‌های مطلوب در تدوین سرفصل درسی دانشگاهی با نقد بر سرفصل‌های درسی رشتهٔ زبان فرانسه». پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، ش ۲۶: ۴۴-۵۸.
- ظاهری عبدوند، ابراهیم و صفری، جهانگیر (۱۳۹۸). «جایگاه آموزش کارآفرینی در سرفصل‌های رشتهٔ زبان و ادبیات فارسی با تأکید بر رویکرد رفتاری». پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، ش ۴: ۷۶-۹۸.
- قزل ایاغ، ثریا (۱۳۹۳). ادبیات کودکان و نوجوانان و ترویج خواندن. تهران: سمت.
- کارناتراپی، دومینیک و همکاران (۱۳۹۹). «لزوم بازنگری در سرفصل درس‌های رشتهٔ زبان و ادبیات فرانسه؛ مورد درس نمایشنامه». جستارهای زبانی، ش ۴، پیاپی ۵۸: ۷۹۸-۸۲۳.
- گروه هماهنگی برنامه‌ریزی تربیت معلم (۱۳۹۴). برنامه درسی بازنگری‌شدهٔ رشتهٔ آموزش ابتدایی؛ دورهٔ کارشناسی پیوسته. تهران: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- یدالهی، فارسی، جهانگیر و همکاران (۱۳۸۸). دانشنامهٔ کارآفرینی، ج ۱. تهران: بنیاد دانشنامه‌نگاری ایران، موسسهٔ کار و تأمین اجتماعی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی